

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ทำให้สังคมนั้น ๆ เกิดความเจริญเติบโตเฉพาะในตัวเมืองใหญ่อย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหาการย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนจากชนบทเข้ามาสู่สังคมเมืองเพื่่อมุ่งมาประกอบอาชีพ ซึ่งการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานนี้ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการทะเลาะวิวาท และปัญหายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน เพราะสภาพแวดล้อม อันเกิดจากการกระตุ้นของสื่อต่าง ๆ เช่น จากภาพยนตร์, อินเทอร์เน็ต, เกมส์ รวมไปถึงครอบครัว ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหามาจากทุกภาคส่วนในสังคม

การพัฒนาประเทศที่เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทำให้เกิดการแข่งขันขึ้นในทางสังคมเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด เพราะต่างมุ่งแสวงหาแต่วัตถุและความสุขจากวัตถุนั้น ๆ เป็นเหตุให้การแข่งขันทางวัตถุเพื่อควมมีฐานะและการยอมรับในสังคม จนทำให้เกิดกระแสการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ทำให้เกิดสถานะหนี้สินเกินตัวเป็นจำนวนมาก การที่คนไทยเร่งรีบต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน ทำให้คนเข้าวัดน้อยลง และห่างไกลศาสนามากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเสื่อมไปแห่งศีลธรรมมากขึ้น ดังคำที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “สังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากขึ้นมีกิเลสมากขึ้น และสิ่งที่ขาดคือศีลธรรมสภาพสังคมเกิดความเสื่อมโทรมเพราะการรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกที่แพร่หลายเข้ามามากเกินไป และคนไทยรับเอาโดยไม่มีวิจารณญาณ”^๑ การให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ดังแผนการปฏิรูปการศึกษา และแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก ๑๒ ปี เป็น ๑๕ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา ๔ กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ว่า

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ท่านพุทธทาสกับการศึกษา, วารสารครูศาสตร์ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มกราคม, ๒๕๒๕), หน้า ๕๐.

“การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในมาตรา ๖ กำหนดความมุ่งหมายและหลักการการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๒ การศึกษาจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนถึงคุณภาพของสังคม อันเป็นผลจากการอบรมพื้นฐานจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา

ในอดีตกาลผ่านมาวัดและพระสงฆ์ต่างมีบทบาทในด้านการศึกษา วัดส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของชุมชน ซึ่งจะมีพระภิกษุเป็นผู้สอน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้ามาอาศัยอยู่ในวัดเพื่อให้ได้รับการศึกษา ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าวัดเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับกุลบุตร^๓ แม้ในปัจจุบันการศึกษาได้กระจายไปทั่วประเทศ แต่วัดก็ยังคงดำเนินบทบาทในด้านการศึกษา โดยเปิดเป็นสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม, มหาวิทยาลัยสงฆ์^๔, ศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ฯลฯ ตลอดจนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย วัฒนธรรม และเรื่องของศีลธรรม^๕

แต่เดิมการศึกษาพระธรรมเป็นการยากในการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป เพราะการศึกษาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นภาษาไทย โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๔๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงขยายโอกาสให้ฆราวาสได้มีโอกาสศึกษาธรรมบ้าง จึงจัดหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น

^๒ พระราชกิจจานุเบกษา, (เล่มที่ ๑๑๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๒), หน้า ๒ – ๔.

^๓ พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๖), ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ – ๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๖.

^๔ จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, ความขัดแย้งทางสังคมและแนวทางในการแก้ไขตามพุทธศาสตร์, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๕ , ๕๒-๕๓.

ที่เรียกว่า “ธรรมศึกษา”^๕ ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจในการเรียนธรรมศึกษามากขึ้นมี ทั้ง เยาวชน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานของรัฐ รวมไปถึงภาคเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีของการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านธรรมศึกษาการเรียนจะบังเกิดผลต่อเมื่อมีการนำหลักธรรมและความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด รวมทั้งนักเรียนธรรมศึกษายังได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นผู้รับ และสืบสารมรดกแห่งหลักธรรมทางพุทธศาสนา จึงควรพิจารณาตนเองว่ามีความรู้ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด การเรียนธรรมศึกษาจะทำให้เรามีความเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์ขึ้นทั้ง กาย และใจ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยขัดเกลาผู้คนที่เห็นความสำคัญในการทำมาหากิน เพื่อสร้างบ้านเมืองของเราให้เป็นสังคมสันติ และแสวงหาคุณธรรมต่อไป เมื่อชาวพุทธทุกคนมีโอกาสได้ศึกษาจะทำให้ความสับสนวุ่นวายของสังคม อย่างเช่นปัจจุบันลดน้อยลง^๖

แม้สถานศึกษาต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติการส่งนักเรียนเพื่อเข้าสอบธรรมศึกษา ในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ ในส่วนภูมิภาคมีจำนวนถึง ๓,๓๔๔ โรงเรียน ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นทุกปี แม้ว่าสถานศึกษาจะให้ความสำคัญเพียงใด แต่สภาพความเป็นจริง คุณธรรม จริยธรรม ในสังคมยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาอาชญากรรม, การลักเล็กขโมยน้อย หรือ การมั่วสุมเสพยาเสพติด ฯลฯ ดังนั้นการเรียนการสอนธรรมะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการช่วยพัฒนามนุษย์ที่มีความหลากหลายทางสังคมให้เป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมได้

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมฝ่ายธรรมศึกษา ในสถานศึกษาจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะการอบรมเยาวชนโดยครูวิทยากร และพระภิกษุสงฆ์ โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในช่วงชั้นต่าง ๆ โดยเริ่มต้นตั้งแต่ ธรรมศึกษาตรี, โท, และเอก ตามลำดับซึ่งผู้เรียนจะเข้าใจและมีทักษะในการนำสารประโยชน์จากการเรียนธรรมศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกใจให้กับเด็กและเยาวชน และทำให้เขาเหล่านั้นได้มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน

^๕ พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ – ๒๕๓๖. หน้า ๔๓๘.

^๖ พระพรหมมุนี, อังใน พระราตรี สิริจนฺโท, เรื่องทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า

ซึ่งทางโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและนอกจากนี้ทางโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการยังได้เปิดให้มีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา และได้เปิดเป็นสนามสอบธรรมศึกษาสนามหลวง และมีนักเรียนสอบผ่านวิชาธรรมศึกษาในแต่ละชั้นปี เป็นจำนวนที่ไม่น่าพอใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการเพื่อให้ทราบถึงปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาไว้ ๕ ประเด็น ดังนี้

- ๑) เนื้อหาวิชา
- ๒) การจัดการเรียนการสอน
- ๓) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๔) การใช้สื่อการเรียนการสอน
- ๕) การวัดและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ - ๓ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑,๐๖๔ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือน พฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันอย่างไ

๑.๔.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนมีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ นักเรียนมีระดับชั้นเรียนธรรมศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาแตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ความคิดเห็น หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะมีลักษณะในทางบวกหรืออาจมีลักษณะไปในทางลบ

๑.๖.๒ ธรรมศึกษา หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตรี โทและเอก แบ่งออกเป็น ๔ วิชา คือ วิชาเรียงความกระทุ้ธรรม วิชาธรรม วิชาพุทธ และวิชาวินัย

๑.๖.๓ การจัดการเรียนการสอน หมายถึงการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่

๑) เนื้อหาวิชา หมายถึง การนำสาระมาทำการวางแผนการดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๒) การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาหลักสูตร ธรรมชาติศึกษา แผนกธรรม ของสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง

๓) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด ความรู้ให้นักเรียนได้ เรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรธรรมชาติศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๔) การใช้สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การใช้เทคนิคสื่อวัตถุ คอมพิวเตอร์ การสอน ของครูโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ

๕) การวัดและประเมินผล หมายถึง การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องมีการปรับ-เปลี่ยน เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้ครูผู้สอนได้ข้อมูล สารสนเทศในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของครูและ ผู้เรียนตลอดจนเป็นข้อมูลที่จะนำไปปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ของครูและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด พัฒนาและเรียนรู้เรียนเต็มศักยภาพ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๗.๒ ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๗.๓ ทำให้ได้ทราบแนวทางการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ